

ARTPLUS

CONSERVATIE & RESTAURATIE / VOORONDERZOEK

Betreft:	Conservatie en restauratie van 2 polychrome beelden
Datum:	Februari 2014
Adres:	Sint Stefanuskerk Dorpsplein, Hoeselt
Onderwerp:	Polychrome neogotische beelden "Heilig Hart" en "Onbevlekt Hart"
Datering:	1893
Uitvoerder:	J.B. De Boeck en J.B. Van Wint

Artplus

Artplus - Elke Van Bockstal - Leopold de Waelstraat 15 - 2000 Antwerpen - elke@artplus.be
GSM. 0492 77 57 99 - BTW BE 0830.674.544 - IBAN BE39 9730 1558 6419 - BIC ARSPBE22

1. BESCHRIJVING VAN DE ICONOGRAFIE

Deze religieuze neogotische beelden stellen voor 'Het Heilig Hart' en 'Het Onbevlekt Hart'.

Het **Heilig hart van Jezus** is het zinnebeeld van de liefde van Jezus Christus tot God en de mensheid.

In de Bijbel wordt het hart vaak beschouwd als het symbool van moed, vreugde en hartstocht. Kerkvaders als Augustinus en Johannes Chrysostomus beschouwden het hart als symbool van liefde. Middeleeuwse mystici als Bernardus van Clairvaux en Johannes Ruusbroec beschreven hun ervaringen van de hartstochtelijke liefde van Jezus voor de mensheid. Deze liefde uit zich in de wil om te lijden en te sterven in het belang van de ander. Ook vertegenwoordigers van de Moderne Devotie droegen bij aan de toewijding tot de geïncarneerde liefde van God.

In de 19de eeuw werden massaal neogotische heilighartbeelden in diverse maten geproduceerd. Deze kwamen niet alleen terecht in kerken en kapellen, maar ook in huiskamers. Heilighartbeelden stellen Jezus in zijn verrezen gestalte voor. Sommige tonen een langharige Jezus met gespreide armen, waardoor de stigmata zichtbaar zijn. Bij andere beelden wijst Jezus op zijn hart. Het hart zit op de borst. De bovenkant van het orgaan heeft een opening waaruit een kruis en een vlam komen. Meestal is het hart omkranst met een doornenkroon. Op sommige schilderijen heeft Jezus zijn hart in handen waarbij hij een tonende positie heeft aangenomen.

Het Onbevlekt Hart is het symbool van de pure liefde van de Moeder Gods, die door een bijzondere genade werd gevrijwaard van de erfzonde.

Heilig Hart, de devotie tot het Onbevlekt Hart van Maria gaat terug tot de Middeleeuwen en is een afgeleide van de verering van het Heilig Hart van Jezus. In de moderne tijd kwam ze tot bloei na de Mariaverschijning aan de heilige Catharina Labouré in Parijs in 1830 en na de afkondiging van het dogma van de Onbevleete Ontvangenis van Maria in 1854.

Door een zwaard doorboord hart, de oorspronkelijke Latijnse titel van het 'object' van verering was *Purissimum Cor* ('Allerzuiverst Hart'). Later werd dat *Immaculatum Cor* ('Onbevlekt Hart'), om te benadrukken dat zij niet met de erfzonde is besmet. De verering betreft het hart van Maria als het symbool van haar totale toewijding aan haar Zoon en haar universele moederliefde. Het iconografisch symbool daarvan is een brandend hart, omkranst met rozen en doorstoken met een zwaard. Dat laatste is een verwijzing naar een passage uit het Lucas-evangelie (2,25-35) waarin de vrome man Simeon tegen Maria zei dat haar kind ooit een teken van tegenspraak zou zijn en dat een zwaard haar ziel zou doorboren.

2. BEKNOPTE BESCHRIJVING VAN DE ORIGINELE TECHNIEK

De beelden zijn gerealiseerd en uitgevoerd door een Antwerps duo Jan Baptiste De Boeck (1826-1902° en Jan Baptist van Wint (1829-1906°) omstreeks 1893. Het waren beiden beeldhouwers en vervaardigden veel heiligenbeelden en retabels onder andere in de St.Freganduskerk te Deurne en de St.Jacobskerk te Antwerpen.

Een polychroom beeld wordt in verschillende stappen vervaardigd. Te beginnen met de drager die bestaat uit eikenhout. Het beeld wordt zorgvuldig in vorm gekapt en geschaafd waarna een preparatielaag wordt aangebracht. Vooraleer het beeld te prepareren wordt een isolatielaag bestaande uit huidenlijm in water aangebracht. Dit heeft als doel de aanhechting van de preparatie op het hout te verbeteren.

De preparatielaag wordt in verschillende lagen aangebracht afhankelijk van de plaatsen die gepolierd worden ter voorbereiding van de vergulding. De preparatielaag ervoor dat alle onregelmatigheden en ruwheden van de houtsnijwerk worden weggewerkt. Hiervoor gebruikt met dierlijke lijm en krijt (calciumcarbonaat). De preparatielaag wordt nadien gepolijst met vilt, paardenstaart en buineerijzertjes.

Hierna wordt opnieuw een isolatielaag met lijmwater aangebracht ter voorbereiding van de polychromie.

De picturale verflagen bestaan uit olielagen die zeer dekkend zijn aangebracht. Bij olieverf bestaat het bindmiddel uit drogende oliën als lijn-noten-of papaverolie, waaraan een vluchtige olie zoals terpentijn is toegevoegd.

De vergulding is uitgevoerd met echt bladgoud aangebracht op een bolus. Hierna kon het goud gepolijst worden met een agaaststeen.

Bij kerkelijke beelden werden veel waardevolle materialen gebruikt zoals goud, zilver, azuriet... Ook is er een bepaalde kleurensymboliek hieraan verbonden; goud staat voor goddelijk, blauw voor aards en Maria, wit voor maagdelijkheid...

3. BESCHRIJVING VAN DE CONSERVATIE EN RESTAURATIE

Om te komen tot een goede conservatie en restauratie is het van belang om van binnenuit inwendig, naar buiten uitwendig visueel te werken. Zo wordt de consolidatie en fixatie van de drager, preparatielaag en verflagen eerst aangepakt voor men overgaat tot het reinigen, invullen en re-integreren van de polychromie.

Op veel plaatsen, ter hoogte van de handen, het haar en de sokkel waren boorgaatjes te zien veroorzaakt door houtaantastende insecten. Hoewel er geen vermolming van het hout was en de drager stabiel is, werd een curatieve en preventieve behandeling uitgevoerd. De boorgaatjes werden geïnjecteerd met Xylamon, ook de onderkant van de sokkel werd tweemaal ingestreken met dit medium met een tussentijdse droogtijd van 24 u. Omdat er geen vermolming was, was verdere consolidatie met Paraloid niet nodig.

De barsten onderaan de sokkel van het 'Heilig Hart' werden verlijmd met een tweecomponenten epoxylijm waarna aangespannen met een spanklem.

De beelden hadden algemeen te lijden onder desintegratie van de verflaag met preparatielaag. Zo waren er talrijke lacunes te zien waarbij de houten drager zichtbaar was. Ook waren er opstuwingen en dakvorming van de verflagen.

Vooraleer de lacunes in te vullen werden de randen gefixeerd met een PVA-Tyllose lijm, dit is een celluloselijm waaraan een polyvinylacrylaat wordt toegevoegd. Het percentage is afhankelijk van de graad van verfverlies. Het fixatief werd aangebracht met het penseel via capillaire zuiging en met injectienaaldjes.

Het invullen van de lacunes gebeurde met een mengsel van krijt en lijm dat laagsgewijs werd aangebracht en nadien genivelleerd werd met een zeemvel en kurk.

Vervolgens werd overgegaan tot de reiniging van de beelden. Er was heel veel oppervlaktevuil als gevolg van stof, roet en verwarming. De beelden werden gereinigd met een oppervlaktereiniger 'Diammoniumcitraat' in een oplossing van 2%. Bij het reinigen werd gebruik gemaakt van een wattenstaafje en diatomeënaarde op de plaatsen waar het vuil hardnekkig was.

Om het matte aspect van de beelden te respecteren werd er getoucheerd met een acrylverf van het merk "Golden" . Bij de grote lacunes in de vergulding werd echt bladgoud gebruikt op een mixtion. Nadien werd gepatineerd met shellak en pigment om de verschillen in glans en kleur te egaliseren. De kleine lacunes in de vergulding werden ingepunt met acrylverf van het merk "Golden" waaraan goudpoeder is toegevoegd.

Nadien werd een beschermlaag van Cosmoloïd (microkristallijne was) aangebracht.

Artplus

Artplus - Elke Van Bockstal - Leopold de Waelstraat 15 - 2000 Antwerpen - elke@artplus.be
GSM. 0492 77 57 99 - BTW BE 0830.674.544 - IBAN BE39 9730 1558 6419 - BIC ARSPBE22

